

תוכן העניינים

מבוא.....	2
פרק 1 : הידיעה הפילוסופית על פי קירקגור.....	4
פרק 2 : ידיעה ספרותית.....	8
פרק 3 : דיון – השפעת הידיעה הספרותית על הפרט בתנאי ייאוש.....	12
סיכום ומסקנות.....	15
ביבליוגרפיה.....	17

מבוא

התובנה הפילוסופית שואלת לגבי המשמעות והתכלית הטמונה בבחירותיו של אדם, מלמדת אותו דרך מעמיקה ופרובוקטיבית של הסתכלות על העולם, מדרבנת אותו להכרעות מתוך התבוננות, שיקול ומחשבה, מאירה לפניו את ריבוי הדרכים ומעשירה את שיקולו לגבי בחירתו באחת מהן. כך, עיצובו של הסיפור האישי של האדם הוא מבחינות רבות פילוסופיה פעילה ולא רק פסיכולוגיה הלכה למעשה, המתממשת באורחות החיים. העיסוק הפילוסופי בסיפור האישי הוא קודם כל חקר העולם הפנימי שלו, התמודדות עם סוגיות היסוד של קיומו וחשיבה על דרכיו.¹ מעבר לכך, הספרות בכללותה, היא בעלת כוח להוביל אותנו לסוג של אמת על חייו, כלומר גם היא מאפשרת לאדם להגיע לידיעה מסוימת על עולמו והתנהגותו של אדם.

אם נמקד את הדיון ונרצה להתייחס, למשל, לתחושות של אדם במצב של סבל ודיכאון הנובעים מייאוש, הרי שהידיעה הפילוסופית וגם ההבנה הספרותית עשויות שתיהן להוביל לידע עמוק יותר לגבי הסיבה וההתמודדות של אדם מצב כזה. דיון פילוסופי לרוב יעסוק במקור של התחושה וממה היא נובעת. דיון ספרותי יציג את האדם ואת הסביבה שלו וכן את התהליכים שהוא עובר המשקפים את התחושות שהובילו לייאוש זה. במילים אחרות, דרך היצירה או דרך הסיפור והתהליכים בו ניתן לבצע עבודה פילוסופית על מנת להסביר את מקור התחושה – הסיבה בגינה אדם מיואש והתנהגותו במצב כזה.

מכאן כי השאלה המרכזית שניתן להציע היא: **כיצד**, בכל זאת, **משפיעה ידיעה/הבנה ספרותית על התנהגות אנושית של הפרט בתנאי ייאוש?** בעבודה זו אנסה להגיע לתשובה תוך ניתוח יצירות ספרותיות המממשות את האמירות שיוצגו. הניתוח יתבסס על מאמרים אקדמיים בתחומי הפילוסופיה והספרות וכן על מידע שהוצג בהרחבה בשיעורים של הקורס.

תחילה אציג את תורתו של סרן קירקגור (Soren Kierkegaard, 1855 -1813) לגבי מצבו של האדם המיואש, מה הסיבה לכך שאדם יכול להיות מיואש ומה עליו לעשות כדי לצאת ממצב זה. אסביר את התייחסותו של הפילוסוף כלפי מהותו של הפרט בעולם, כלפי משמעות קיומו וכלפי חשיבות מימוש הפוטנציאל לשמו הוא נועד. ייאוש על פי קירקגור היא מחלה אוניברסלית שקיימת בקרב רוב בני האדם מאחר ולא מימשו את האמונה שלשמה הם חיים.² לאחר מכן, אציג את הידיעה הספרותית ואת תרומתה להבנת אמינות לגבי התנהגות האדם וקיומו. ניכר כי הנחת הבסיס בקרב כל יצירה ספרותית כזו או

¹ כהן, 2006: 195-194.

² Kierkegaard, 1941: 21.

פרק 1: הידיעה הפילוסופית על פי קירקגור

העיסוק הפילוסופי הוא קודם כל חקר העולם הפנימי שלנו, התמודדות עם סוגיות היסוד של קיומנו, חשיבה על דרכנו. למשנות פילוסופיות ולהארות של פילוסופים עשוי להיות תפקיד חשוב בהכרעות הפרט לגבי דרך החשיבה, התודעה והפעולה של היקום בכלל, ובבניית סיפור חייו האישי בפרט. זאת ועוד, עיון מעמיק יותר במשנות פילוסופיות הרואות את הפרט במרכז, קרי האקזיסטנציאליזם, מדגישות את הגילוי העצמי דרך הסיפור האישי שלו ומתייחסות אליו כאל יוצר חייו על פי חוויותיו העזות, הרפתקאות רוחו, התנסויותיו וסיפור חייו הממשי. סרן קירקגור הוא אחד הפילוסופים האקזיסטנציאליים המובהקים בתחום אשר הדגיש כי "אילו אמנם היה ביכולתו של פרט קיים לחרוג מעבר לעצמו, הייתה האמת לגביו דבר מה מלא ושלם. אך היכן היא הנקודה שבה הוא מחוץ לעצמו?"³

קירקגור פעל בדנמרק, בחציה הראשון של המאה התשעה עשרה, ועסק בשאלה – מהו הקיום ומה פירוש הדבר להיות קיים. לטענתו, אדם יכול לבחור באחת מבין שתי דרכים להתקיים בעולם: הראשונה היא הדרך האסתטית, בה חי האדם למען עצמו והנאתו. דרך זו היא פסיבית שכן האדם מצפה לקבל הכל מבחוץ לכן אין בה חופש אלא תלות ואקראיות. לפי קירקגור, בחירה בדרך זו היא בחירה בקיום נטול משמעות שעשוי להוביל לתחושות של ייאוש וחוסר שליטה. הדרך השנייה היא הדרך האתית אשר עוסקת בעיקר בעולמו הפנימי של האדם ושואפת לברוא את דמותו מחדש לאדם טוב יותר. בחירה בדרך האתית היא זו שמניעה את האדם ליצור את עולמו כך שהמציאות שלו בנויה מאמת סובייקטיבית והאדם מרגיש מחויב לקיומו.⁴

בהמשך לכך, קירקגור בוחן את האדם בתוך ולצד המציאות שבה הוא נתון, במטרה להבין כיצד האדם מתייחס אליה ובאיזה אופן הוא מצליח למצוא את דרכו בתוכה. קירקגור מבחין בשני אופנים עיקריים של התייחסות מצד האדם: התייחסות אובייקטיבית והתייחסות סובייקטיבית. בהתייחסות האובייקטיבית, האדם מחפש את ערך המציאות במושאי המציאות הנתונה, כלומר אם מושא מסוים התקבל והוסכם על הבריות, אפשר להניח שהוא טוב והאדם צריך ללמוד אותו או לקבל אותו ממי שיודע אותו. בהתייחסות זו האדם נמצא מעבר לכל מה שאישי וייחודי ועליו להישאר מנותק מעצמו ודבק בערכים האובייקטיביים הקיימים. בהתייחסות הסובייקטיבית, ערך המציאות טמון רק ביחס של האדם אליה על פי ההתנהגויות, העמדות, השאיפות ואופני

³ צוטט אצל כהן, 2006: 196.

⁴ בן בשט, 2010: 46.